

Hành lang – Cầu đá – Ngõ nhỏ: Tam tuyệt của Tây Đường

Bài đăng **Tạp chí Kiến trúc** – Hội Kiến trúc sư Việt Nam, tháng 5/2011

TS. KTS. **Ngô Lê Minh**

Thị trấn cổ **Tây Đường** (tiếng Hán: 西塘; phiên âm: Xī táng) thuộc huyện Gia Hưng, phía Bắc tỉnh Chiết Giang, Trung Quốc. Đi theo đường sắt, tàu cao tốc từ Thượng Hải tới thị trấn Gia Thiện khoảng 20 phút với quãng đường 60km, sau đó chuyển sang xe bus đi về phía Tây khoảng 15km là tới ngay thị trấn cổ này.

Về mặt lịch sử, thị trấn cổ Tây Đường đã có từ hơn 770 năm trước, với diện tích chỉ rộng mấy chục km vuông, nằm giữa ba thành phố lớn Thượng Hải, Hàng Châu và Tô Châu. Những hình ảnh đầu tiên của thị trấn cổ sẽ gây cho du khách cảm giác ngỡ ngàng, thích thú với những hành lang dài dọc hai bên kênh nước, các ngõ nhỏ lát đá, cùng với nhiều cây cầu lớn nhỏ nằm vắt ngang trên mặt nước,...Đó gọi là *Tam tuyệt* của thị trấn cổ, là yếu tố thu hút du khách thập phương, và cũng là những di sản kiến trúc mà người Tây Đường tự hào nhất.

Về mặt kiến trúc, cách bố trí không gian kiến trúc & cảnh quan của thị trấn này cũng mang đậm nét đặc trưng của vùng non nước Giang Nam. Ở Tây Đường, dù là cửa hàng ăn uống, khách sạn, hiệu buôn bán hay nhà dân thì mặt tiền phần lớn đều hướng ra phố, sau nhà là mặt sông – cũng chính là một dạng đường phố đối với dân cư ở đây. Phương tiện đi lại bằng thuyền gỗ rất thuận tiện và hiệu quả.

Sông và ngõ phố, cầu nổi đường, nhà trên mặt sông, tất cả hòa quyện vào nhau thành những cầu kiều, những căn nhà mang đậm nét kiến trúc vùng Giang Nam, thể hiện rõ tư tưởng kiến trúc cổ điển “đĩ hòa vi mỹ” của người Trung Quốc.

Hình 1. Bản đồ thị trấn cổ Tây Đường.

Tại đây, vẻ đẹp của phong cảnh tự nhiên hòa cùng với những không gian đậm tính nhân văn của công trình kiến trúc tạo nên một không gian huyền ảo, mê hoặc lòng người khi đến với thị trấn cổ này.

Hình 2. Vẻ đẹp huyền ảo và quyến rũ của Tây Đường.

Nhờ có chính sách bảo tồn và tôn tạo di tích hợp lý của chính quyền địa phương, Tây Đường cũng như nhiều thị trấn cổ khác trong vùng đã lưu giữ được hình ảnh khá hoàn mỹ của một thị trấn nhỏ vùng sông nước Giang Nam. Tại đây, ta có thể thấy hình ảnh sống động của những ngôi nhà ở, cửa hiệu buôn bán, không gian giao tiếp công cộng của người Trung Quốc cổ xưa, mà tất cả đều nằm trên bờ những nhánh sông đan xen nhau.

Hình 3. Kiến trúc cổ với những mái nhà rêu phong bên dòng sông.

Hình 4-5. Hoa anh đào nở trắng bên dòng sông.

Hình 6. Không gian hài hòa với thiên nhiên bên dòng sông.

Mùa hè ở vùng Giang Nam này nhiều mưa, mỗi khi mây đen kéo đến và sấm chớp nổi lên, mọi người dù không mang theo ô cũng không lo mưa ướt, chỉ cần đi từ cửa trước ra cửa sau, đến đường hành lang trước nhà là có thể tránh mưa. Hành lang có mái che (*the covered corridor*) chính là một nét kiến trúc độc đáo của Tây Đường, rất khác biệt so với các thị trấn cổ khác của Trung Quốc.

Trong khắp thị trấn cổ, đâu đâu cũng thấy kiểu hành lang này, thường là ở trước cửa nhà và cửa hiệu buôn bán, chiều ngang rộng khoảng 2m, được dựng bằng gỗ và lợp ngói để che mưa nắng. Những tuyến hành lang có mái che cứ uốn lượn theo dòng sông, tạo nét quyến rũ độc đáo và không thể thiếu đối với người dân nơi đây. Một cụ già đã sinh sống ở Tây Đường mấy chục năm nói rằng những tuyến hành lang này chẳng khác gì những tuyến tàu điện ngầm trong thành phố văn minh hiện đại. Cũng chính tại nơi đây, bộ phim nổi tiếng Nhiệm vụ bất khả thi phần 3 (*Mission Impossible 3*) của Mỹ đã đưa vào những cảnh sông nước và hành lang san sát, tạo nên một ấn tượng phương Đông huyền bí nhưng cũng thật gần gũi, dân dã...

Có giả thuyết cho rằng khi hình thành thị trấn thì các nghề buôn bán nhỏ cũng ra đời, cửa hàng mọc lên khắp nơi, và các chủ hiệu buôn muốn thu hút khách hàng đến với mình nên đã tấp đường hành lang vươn ra tận bờ sông. Do vậy, khách hàng có xu hướng lưu lại trước cửa hiệu lâu hơn thông thường, cửa hàng buôn bán càng to thì đường hành lang càng vươn dài. Sau bao thập kỷ, bây giờ hệ thống hành lang này đã hình thành bộ mặt kiến trúc độc đáo của cả thị trấn, là một trong ba tuyệt tác của Tây Đường.

Với người dân đang sinh sống nơi đây, sau khi ăn cơm chiều xong là họ ra ngồi trên ghế tre ngay dưới hàng hiên của nhà mình, ngắm nhìn phong cảnh thanh bình, êm ả và nói chuyện với nhau bên chén trà ấm nóng...

Với du khách, khi bạn dạo bước trên những tuyến hành lang được che bởi lớp mái ngói đen cổ kính, ngắm nhìn tàu thuyền đi lại bên sông, chắc chắn bạn sẽ cảm thấy mình đang được quay trở về với lịch sử của một thị trấn cổ với những không gian giao tiếp công cộng của người Trung Quốc cổ xưa.

Hình 7-9. Kiến trúc hành lang có mái che độc đáo.

Hình 10. Hình ảnh diễn viên Tom Cruise trong bộ phim Mission Impossible 3 được lưu lại trong thị trấn.

Hình 11. Hành lang in bóng xuống dòng sông xanh sẫm...

Ngoài hành lang có mái che, Tây Đường còn có những cây cầu đá với những phong cách khác nhau, vắt ngang qua dòng sông – đây cũng là một tuyệt tác của thị trấn cổ. Nơi đây có hàng trăm cây cầu, có cầu vòm một nhịp, ba nhịp và chủ yếu được làm bằng các khối đá tự nhiên. Trải qua mấy trăm năm trùng tu và cải tạo, những cây cầu này vẫn đảm bảo giao thông đi lại cho dân cư trong thị trấn và hàng triệu lượt khách tham quan du lịch. Mà theo người dân nơi đây thì mỗi cây cầu đều gắn với một truyền thuyết, với lịch sử mấy trăm năm của thị trấn.

Cầu Ngọa Long (Wolong) nằm ở phía Bắc của thị trấn, là cầu vòm một nhịp bằng đá tự nhiên cao tới 6 mét, dài khoảng 30 mét, mặt cầu rộng 5 mét, gồm 10 bậc lên và 10 bậc xuống. Lan can trên cầu cũng bằng đá, được trạm khắc hình một

con rồng, đầu rồng hướng về phía Đông, nơi mặt trời mọc hàng ngày. Bản thân tên Ngọa Long của cây cầu cũng có nghĩa là Rồng nằm.

Cách đây khoảng 300 năm, cầu Ngọa Long mới chỉ là một cây cầu bằng gỗ, khi đó cây cầu đã bị mục nát và yếu. Khi có một người già đi qua cầu không may bị rơi xuống sông chết đuối, dân cư trong vùng thương tiếc và cùng nhau quyên góp xây dựng lại cây cầu bằng đá ngày nay.

Nếu như các hành lang là nơi mua sắm hàng hóa và cả tránh mưa của du khách thì những cây cầu lại là sợi dây liên kết, nối liền hai bên bờ sông, và giúp các gia đình qua lại giữa hai bên sông.

Hình 12-15. Kiến trúc cầu đá trong thị trấn.

Một yếu tố nữa trong tam tuyệt của Tây Đường là các con ngõ nhỏ. Ngõ ở đây cũng giống như đường ngõ của các phố phường ở miền bắc Trung Quốc, nơi thì vươn dài khuất sâu, nơi thì ngõ cụt ngắn ngủi, có rộng có hẹp. Nơi ngõ sâu thì vươn dài heo hút, khi tới nơi tận cùng lại dẫn người ta vào một không gian rộng rãi, yên tĩnh bên trong. Có thể bạn thắc mắc tại sao người xưa lại chú trọng việc xây dựng các đường ngõ nhỏ, và sâu? Một cụ bà sống lâu năm tại đây lý giải rằng người Tây Đường xưa kia không thích cho người ngoài thấy mình giàu có, nên nhiều gia đình đã xây đường ngõ nhỏ và dài trước cửa nhà mình. Cụ cho biết tại

nơi mình sống, ngõ sâu dẫn vào một ngôi đình lớn gồm 3 cửa. Đình cao tới mức người ta muốn nhìn lên nóc phải ngửa đầu rơi mũ, bên trong đình có sân vườn, ao cá và cả hòn non bộ,...

Ngõ Thạch Bì là một ngõ phố rất nổi tiếng của Tây Đường, ngõ này được xây dựng vào khoảng 300 năm trước. Ngõ dài 68 mét, nơi hẹp nhất chưa đầy 1 mét, dọc theo hai bên đường ngõ này đều là những kiến trúc cổ, mặt tường cao bằng đá màu tro ở hai bên đã tạo thành một đường ngõ cổ hấp dẫn du khách. Dù nhiều người hay ít người đi qua cũng phải đi từng người một, hơn nữa phải là đi cùng chiều, nếu không sẽ vướng không đi nổi.

Hình 16-17. Ngõ nhỏ lát đá sâu hun hút

Đi dạo trong thị trấn cổ, dạo bước trên những con đường nhỏ lát đá, ngắm nhìn những căn nhà nhỏ hai bên đường và những người dân hiền lành chất phác, du khách có thể nghe thấy tiếng bước chân từ con đường gần đó vọng lại, bỗng thấy gần gũi với cuộc sống nơi đây. Cuộc sống yên vui nơi xứ nước yên bình này đã tạo nên nét văn hóa và lịch sử của thị trấn cổ, làm say mê những người thích khám phá và tìm hiểu kiến trúc cổ Trung Quốc./.

Hình 18. Lung linh huyền ảo Tây Đường khi trời về chiều.

Hình 19. Ánh sáng ban mai đem đến không khí mát mẻ, thanh bình cho thị trấn cổ.